

Važnejše novote v prvem delu novega trgovskega zakona.¹

Dr. Milan Škerlj.

I.

Novi trgovinski zakon od 2. oktobra 1937 (Sl. N. št. 245-LXXIV-572, Sl. list kos 93, št. 602), sicer še ne dobi obvezne moči danes ali jutri, nego šele na podstavi posebnega uvodnega zakona, vendar pa je tako pomemben za zenačenje našega zasebnega prava sploh in toliko važen za razvoj našega trgovskega prava, da ne bo odveč, ako se že sedaj seznanimo vsaj z najvažnejšimi novotami, ki jih prinaša na našem pravnem področju. Pri tem ne bo bistveno motilo, da sta zaenkrat objavljena samo prvi in drugi, ne pa še tretji, stvarno- in obligacijskopравни del,² kakor med važnejše novote ne bomo šteli naziva „trgovinski zakon“, dasi smo doslej imeli „trgovinski zakonik“. Tako je bilo tudi v predlogu, odbor narodne skupščine je želel „zakon“. Prav tako ni važno, da ima novi trgovinski zakon (ntz.) §§, ne pa členov; uvodni zakon bo pač imel člene.

Prvi del ntz. (trgovci in trgovinsko osebje) obsega v 8 oddelkih 103 paragrafe. Oddelki so: trgovci, trgovinski register, trgovinske firme, trgovinske knjige, prokura in trgovinske pooblastitve, trgovsko pomožno osebje, trgovinski zastopniki (agenti), trgovinski posredniki. Glede razporeditve torej ni drugih razlik kot da so odpadli čl. 1 do 3 sedanjega trgovskega zakonika (tz.) — člen 1 pride v uvodni zakon — in da je dodan oddelek o trgovinskih zastopnikih. Oddelek o trgovskem pomožnem osebju je iz tz. odpadel že po zakonu o trgovinskih pomočnikih iz l. 1910; o § 75 ntz. spregovorimo pozneje.

Izvemši 7. oddelek o trgovinskih zastopnikih, ki je povsem nov, so stvarne razlike največje v 1. oddelku. Po čl. 4 tz. je trgovec, kdor se obrtno bavi s trgovinskimi posli, t. j. s katerimi od onih poslov, ki jih navajata čl. 271 in 272 tz. (temeljni trgovinski posli). Posli po čl. 271 pa se po trgovinskem pravu presoajajo tudi takrat, kadar nobena od udeleženih strank ni trgovec (absolutni ali objektivni trgovinski

¹ Po predavanju v društvu „Pravnik“ dne 15. in 22. decembra 1937.

² Prim. predavanje v društvu „Pravnik“ dne 19. februarja 1937. objavljeno v Sl. Pravniku l. 1937., št. 7 in 8., „Načrt državlanskega zakonika in trgovinski zakonik“.

posli). Torej ena vrsta trgovcev, dve vrsti (temeljnih) trg. poslov. Ntz. absolutnih trg. poslov ne pozna, po trg. pravu se presoјajo le posli, pri katerih je vsaj ena stranka trgovec. Novota ima precejšen pomen.

Danes se presoја po trg. pravu primer, da izletnik ne-trgovec od kmeta v hribih kupi staro knjigo, da jo z dobičkom proda A-ju, ki jo išče z inserati. Razne posledice, n. pr. odgovornost za vso škodo ob mali nemarnosti, izključitev izpodbijanja zbog prikratbe nad polovico, višja obrestna mera, nastopijo avtomatski za obe stranki, dasi si nobena ni svesta, da gre za trg. posel na izletnikovi strani. O drugih posledicah po oddelku o trg. kupu niti ne govorim. Takih slučajnih absolutnih trg. poslov ni tako malo, poslej sploh ne bodo trgovinski posli.

Ntz. pa pozna več od ene vrste trgovcev. Definicija § 1 se sicer povsem ujema z definicijo čl. 4 — ono „v svojem imenu“ se razume tudi danes — in tudi vrste temeljnih trg. poslov niso bistveno različne (o tem pozneje), toda § 2 označuje kot trgovca tudi onega, ki ima kot pridobitno zaposlitev podjetje, katero po načinu, na kateri se, in po obsegu, v katerem se vodi, zahteva, da je urejeno kot trgovinsko podjetje, čeprav mu ni predmet nobena od vrst poslov naštetih v § 1. Za kmetijstvo in gospodarstvo velja to le glede podjetij za obdelavo ali predelavo lastnih kmetijskih ali gozdnih pridelkov. S to določbo je popolnjena občutna praznina našega tz. Danes strogo po besedilu zakona ni trgovinsko podjetje velik rudnik, velika opekarna, elektrarna z vodno silo, ne velika žaga gozdnega veleposestnika, celo ne stavbeno podjetje. Praksa je bila modra, ko je šla v precejšnji meri preko zastarelega zakona, temelja pa v njem pri nas ni imela. Kaj sta obseg in način, ki zahtevata ureditev kot trg. podjetje, tega zakon ne pove; tudi ne more. Trgovinska ureditev pa je tista, ki jo v življenju vidimo v trg. podjetjih, spadajočih pod § 1. Razlika med trgovci po § 1 in po § 2 je ta, da so prvi lahko polnopravni ali mali trgovci in da za polnopravne vpis firme v trg. register ni bistven, dasi je obvezen; podjetniki po § 2 pa so sicer tudi zavezani k registraciji, toda trgovci postanejo šele z njo. Po § 2 torej ni malega trgovca.

Polnopravnost trgovca se poslej ne bo presoјala po višini pridobnine, odmerjene od trg. podjetja, marveč po uredbi, ki se za ta del izda, upoštevajoč velikost podjetja v stroki in krajevne razmere. Novota je prav bistvena, pravzaprav pa gre za povratek k prvotnemu nemškemu trg. za-

koniku, ki ga je spremenil avstrijski uvodni zakon. Isto stališče zavzemajo hrv. ogrski, sedanji nemški in po noveli iz l. 1928 tudi avstr. trg. zak. Merilo po davku je jako udobno za sodišče in za stranko, ker je priprosto in zanesljivo v uporabi. Manj zanesljivo je kot dokaz za obseg podjetja. Misel je vendar ta: samo „večji“ trgovec naj ima dolžnost in pravico do firme in registracije, dolžnost voditi knjige, pravico dajati prokuro; manjšemu je to vse breme ali vsaj nepotrebno. Ta „velikost“ se samo po višini davka ne ocenjuje pravilno. Teoretski je torej novota upravičena. Treba bo le najti zanesljivejša merila. To ne bo lahka stvar in sodišča bodo v tem pogledu imela težje stališče kot doslej.

Kar se tiče posameznih vrst poslov po § 1, treba malo omeniti: Razlika med čl. 271 t. 1. in t. 2 se ne dela več, res je ob subjektivnem sistemu nepotrebna. Tudi vzajemno zavarovanje je na strani zavarovalnice trg. posel — redno bo taka zavarovalnica trgovec tudi po § 2 —; borzni posli so relativni trg. posli; prevzemanje prevoza oseb ali blaga po zraku je brez ozira na obseg trg. posel, če se vrši obrtno; skladiščni posli so trgovinski, tudi če ne gre za javno skladišče, seveda pa morajo biti posli skladiščni v smislu trg. prometa; vsaka garderoba ne bo skladiščno podjetje.

Dokaj važna utegne postati določba § 4: Če je firma vpisana v trg. register, se zoper tistega, ki se sklicuje na vpis, ne more uveljavljati, da podjetje, ki se vodi s to firmo, ni trgovinsko ali da je manjša trgovina. Zakon po besedi ne gre tako daleč, da bi fingiral podjetje, kadar ga ni; podjetje mora biti. Če pa je in je za nje registrovana firma, velja imetnik za polnopravnega trgovca. Ali praksa ne pojde koraka dalje in ne bo fingirala še podjetja, si ne upam reči. Povsem izključeno se mi ne zdi; bilo bi celo nekako v skladu z načelom, da mora napačen videz pustiti zoper sebe veljati oni, ki ga je ustvaril; da vpisana firma ustvarja tak videz, se ne da tajiti. Če praksa udari po ti poti, bi zanikrneže tudi s tem uspešno naganjala, da uredi registrsko stanje, ko nehajo biti (polnopravni) trgovci.

II.

Načela registrskega prava se ne spremene. V podrobnostih pa bo mnogo važnih novot.

Objavni organ ne bo več samo „Službeni list kralj. banške uprave dravske banovine“, ampak tudi „Središnji vestnik“, organ, ki ga predvideva že zakon o nepravdnem postopku in ki naj postane, kakor nekdanji „Zentralblatt für

Handelsregistereintragungen“ ali slični nemški ali madjarški organ, nekak splošni informacijski list o sodnih aktih, pomembnih za poslovni svet. Obsegal naj bi vpise v trg. register in amortizacije listin, koristno bi bilo, dodati mu še vpise v združni register, kar omogoča novi združni zakon, in pač tudi stečaje in poravnave izven stečaja; vse seveda v brzobjavnem slogu, čim cenejše. Vpis velja za objavljen s pretekom dneva, ko je izšla objava v službenem listu.

Kakor sedanji tako ima tudi novi tz. svoj pojem trgovca; trgovec v smislu ntz. je tudi tisti, ki po drugih zakonskih predpisih ne bi smel opravljati (take) trgovine, tudi tisti, ki ni izpolnil morda določenih pogojev. Vendar ne bi ustrezalo potrebnemu sodelovanju oblastev, ko bi se taki trgovci registrovali. Zato je v § 11 jasno določeno, da treba prijavi za vpis priložiti listino, s katero se dokazuje, da prijaviteljenec ima pooblastilo ali dovolitev za obrt, če je to potrebno po obrtnem ali drugem zakonu. Ali je potrebno, bo reg. sodišče lahko presodilo, ker bo poslej treba prijaviti tudi predmet podjetja (§ 40), česar tz. ne predpisuje za trgovca poedinca, za javno trg. in za komanditno družbo, vrši se pa redno že danes.

Podrobno je urejeno registrovanje podružnic, in sicer približno tako, kakor je že sedaj urejeno za družbe z o. z. Če se sme tako reči, po zunanji strani nekako slično kot pri simultanskih hipotekah. Urejen je tudi postopek pri spremembi nastana, v tem smislu, da ne nastane vrzel v vpisu. Kazni za neizpolnjevanje in za nepravilno izpolnjevanje registrskih dolžnosti so poostrene; za vedoma neresnične prijave, priloge in vloge je kazen denarna in zaporna; vse te kazni izreka registrsko sodišče, vendar ne kumulativno s kriminalnimi kaznimi.

Glede vpisovanja ženitnih pogodb je razlika ta, da je opuščena enostranost sedanjega zakona, ki pozna vpis le v korist ženi. Oba zakonca bodita enaka, kar je posledica tega, da po ntz. ženi za trgovanje ni potrebna moževa dovolitev. Opozarjam pa, da samo ntz. te dovolitve ne zahteva več; ali ne bo morda potrebna po občem državljskem zakoniku, vsaj v smislu, da mož lahko prepove trgovanje, je drugo vprašanje; § 91 odz. bi se dal morda tako razlagati. Izrečno potrjuje ntz. dvomljivo vprašanje, ali lahko zakonec netrgovec zahteva vpis ženitnih pogodb. To je za zaščito tega zakonca lahko prav važno.

Ntz. slednjič daje v §§ 20, 22, 23 in 24 nekaj za nas povsem novih določb. § 20 ureja vpliv odločb pravnega sodišča — ne samo sodb — v primerih, da je s tako odločbo

ugotovljena dolžnost sodelovati pri kaki prijavi ali je ugotovljeno pravno razmerje, ki naj se vpiše, pa se brani ali ostane pasiven oni, zoper kogar gre odločba. § 22 daje vsakomur, ki je prizadet z vpisom ali z zavrnitvijo vpisa — torej ne samo prijavitcu — pravico tudi v nepravdnem postopku zahtevati spremembo vpisa. Če pa je vpis odvisen od sodbe v že začeti pravdi, sme reg. sodišče vpis odložiti, dokler se pravda ne konča. Celotno reg. sodišče samo sme izbrisati vpis, ki je bil nedopusten že ob času, ko se je napravil. Seveda mora prej pozvati interesente, da se izjavijo (§ 25). To je dokaj važna dopolnitev sedanjega stanja, ko si sodišče skoraj ne more pomagati, če po pomoti vpiše kaj napačnega in je vpis postal pravnomočen.

Še mnogo bolj važne za pravilnost reg. stanja, t. j. za njegovo skladnost z dejanskim položajem, so določbe § 24. Danes je stvar taka, da so vpisi v trenutku, ko se izvrše, skoro brez izjeme v skladu z resničnim položajem, saj bodo primeri, da stranke prijavijo nekaj neresničnega, razmerno jako redki. Sprememb pa stranke prav pogosto ne javljajo, zlasti ne trgovci poedinci, ki posebno radi opuščajo prijavo prestanka svoje trgovske kakovosti. Zato je register glede sprememb in prestanka prav nezanesljiv. Pred par leti sem napravil statistiko; takrat sem si upal trditi, da skoraj ena četrtnina vpisov ni v skladu s stvarnostjo — danes se je to precej popravilo. Vzroki so nemarnost strank, strah pred stroški, nezadostno sodelovanje oblasti, ki sodišču ne javljajo takih primerov, za katere sodišče sicer uradno ne zve, nezadostnost sedanjih kazni, slednjič pa to, da sodišče ne more opravljati vpisov po službeni dolžnosti. § 24 mu daje to možnost, kar se tiče vpisov sprememb in izbrisov. Postopek je točno urejen, prizadetim se daje prilika, da se izjavijo; če niso znani, se pozovejo z oglasom. Če se ne prijavi sprememba, jo sme sodišče po službeni dolžnosti vpisati šele, ko je izvršilo dve kazni zaradi nereda. Na ta način bo moči v okom priti nesodelovanju strank, toda to ne bo dovolj, treba bo k rednemu obveščanju sodišča uspešneje pritegniti tudi oblastva, ki prej ko sodišča zvedo za primere, ko treba vpisati spremembo ali izbris; zlasti obrtna, glede izbrisa tudi davčna oblastva, pa tudi trgovinske, industrijske in obrtne zbornice. Treba bo urediti tudi vprašanja taks in oglasov za one primere, kjer ni najti osebe, ki naj pri izbrisih trpi te stroške. Treba bo slednjič zopet uvesti in predpisati one občasne splošne revizije reg. vpisov, za katere iz svojih mladih let vem, da so se vršile, sedaj pa menda že več ko dvajset let ne. Tako bo trg. re-

gister res lahko postal važna informacijska naprava, za kar ga usposoblja ntz. zlasti tudi z bog nekaterih dopolnitev v skupščinskem odboru. Tam se je celo sprožilo vprašanje, ali naj ne bi sodišča tudi nove, prve vpise opravljala po službeni dolžnosti. To je pa pogosto stvarno nemogoče. Pri firmi trgovca poedinca bi vsaj glede besedila firme še šlo, nazadnje tudi glede kraja nastana in predmeta podjetja, saj bi se mogel uradno vpisati le kdo, ki že ima trg. podjetje. Pri družbah je težje: ali naj sodišče določa, kdo so člani, kdo od njih naj družbo zastopa, kdo je komanditist in s kakšno mejo odgovornosti za zaveze družbe? Kako naj bi si sodišče pomagalo pri kapitalskih družbah? Vsega tega pa niti treba ni. Če podjetje je, ga nekdo tudi vodi, tega človeka bo lahko z dokaj znatnimi kaznimi — druga gre do 6000 dinarjev — prisiliti k redu. Pri kapitalskih družbah, pri katerih je vpis v nekem pogledu konstitutiven, teoretično ni možen pritisk, da naj postanejo, praktično pa ni potreben, kajti pred vpisom odgovarjajo vse poslujoče osebe osebno in neomejeno, njihov interes je, da se te odgovornosti čim prej znebe. Razen tega pa novi zakon določa roke za vpis ustanavljajočih se kapitalskih družb; po preteku teh rokov velja ustanovitev za neuspelo in ves trud ustanoviteljev je bil neuspešen. (Konec prih.)

Referat o mednarodnih konvencijah o pravni pomoči

na VIII. kongresu Mednarodne Unije advokatov v Parizu,
dne 17. septembra 1937.

Dr. Fran Skabernè.

I. — Ko se je v drugi polovici XIX. stoletja promet med državami, ki blago proizvajajo in onimi, ki ga odjemajo, tako naglo pomnožil, so pripadniki posameznih držav stopali s prebivalci sosednih, pa tudi oddaljenih držav v osebne stike, ki so v mnogih primerih šli tako daleč, da so se sklepali zakoni. Iz takih okolišnosti so se razvila pravna razmerja in potreba po ureditvi mednarodnih vprašanj iz pojmov „*commercium*“ in „*connubium*“ je postajala vedno nujnejša. Zato so države med seboj sklepale konvencije ter zagotovile medsebojno pravno pomoč za svoje državljane.